

J. Jansen. *Brevitas. Beschouwingen over de beknoptheid van vorm en stijl in de renaissance*. 2 delen. Hilversum, Verloren, 1995. 946 pp. ISBN 90-6550-511-3. f195,-.

Dit recentelijk aan het Instituut voor Neerlandistiek van de UvA voltooide proefschrift heeft tot doel een bijdrage te leveren tot de geschiedenis van de literaire theorie. Meer bepaald behandelt het de opvattingen die in de Nederlandse stijltheorie tijdens de Renaissance heersten over de klassieke stijldeugden, in het bijzonder de beknoptheid. De oorspronkelijkheid van de bijdrage is voor een groot deel gelegen in het feit dat de Nederlandse theorie bestudeerd wordt in haar interactie met zowel de Latijntalige theorie als de theorie in de voornaamste Europese landstalen. De opzet van de studie is theoretisch en de grenzen van het onderwerp zijn ruim gekozen. De stijldeugden spelen in grote delen van de studie een prominente rol en er worden nieuwe verfijningen met klinkende namen in de stijltheorie geïntroduceerd ('elocutionele brevitās', 'absolute' en 'relatieve' dispositionele brevitās' en 'inventionele brevitās'), maar er worden geen aanwijzingen gegeven voor de praktische toepasbaarheid voor de analyse en interpretatie van het concrete literaire werk. Daarnaast wordt behalve de stilistische brevitās ook de brevitās als cultureel verschijnsel uitgebreid besproken, dat wil zeggen de brevitās als uitingsvorm van de hofcultuur en van het ontluikende absolutisme.

Jansens studie dwingt respect af door de brede opzet en uitwerking. In feite biedt de auteur een helder ingedeeld en een met zowel primaire bronnen als secundaire literatuur uitvoerig gedocumenteerd overzicht van ongeveer alles wat met het begrip brevitās in de Renaissance te maken heeft. Zo treft de lezer informatieve en soms gedetailleerde beschouwingen aan over uiteenlopende zaken als de humanistische didactiek ('hoe leer ik eenvoudig en beknopt schrijven?'), diverse genres en hun beoefenaren in het Latijn en in de volkstalen, bijvoorbeeld het epigram, waarin de bondigheid in dienst staat van de scherpzinnigheid, en de geschiedschrijving, die tijdens een belangrijk deel van de Renaissance de bondigheid om uiteenlopende redenen cultiveerde, de beknoptheid in het zeventiende-eeuwse Nederlands en de beknoptheid als cultuuruiting in de Hollandse maatschappij. Als encyclopedie van de brevitās is dit een voortreffelijk boek waarin men naar believen kan grasduinen, hetzij om concreet te zoeken naar bronnen en secundaire literatuur hetzij om ideeën op te doen of zijn eigen ideeën te toetsen. Al met al maken de aangename stijl, de onderverdeling van de hoofdstukken in korte paragrafen, het ontzettend uitgebreide notenapparaat, dat de gehele tweede band beslaat en propvol staat met citaten uit de bronnen, verwijzingen naar en kritische bespreking van secundaire literatuur, en tenslotte de uitstekende bibliografie met primaire en secundaire literatuur alsmede het register (met name het gedetailleerde zaakregister) dit boek tot een prettig leesbaar en uitermate nuttig instrument voor allen die geïnteresseerd zijn en/of zich bezighouden met de studie van de Nederlandse cultuur en literatuur in de Renaissance.

M. van der Poel